

LAPSEN JA NUOREN HYVÄ KUNTOUTUS -KIRJAN ANTIA VAIKUTTAVAAN YHTEISTOIMINTAAN LAPSEN PARHAAKSI

Kirjoittajat: Matti Koivikko ja Salla Sipari
Julkaisun nimi: Lapsen ja nuoren hyvä kuntoutus
Kustantaja: Valtakunnallinen Lasten ja Nuorten Kuntoutus ry
Painopaikka ja vuosi: Sähköinen julkaisu, toinen uudistettu painos, 2021
Sivumäärä: 236

*Valtakunnallisen lasten ja nuorten kuntoutus (VLK) ry:n kunniapuheenjohtaja Matti Koivikko (lääkintöneuvos, dosentti, lastenneurologi) ja puheenjohtaja Salla Sipari (FT, kuntoutuksen yliopettaja) ovat uudistaneet Lasten ja nuorten hyvä kuntoutus -kirjan toisen painoksen sähköiseksi julkaisuksi (2021). Kirjan sisältö perustuu laajaan valtakunnalliseen projektiin, jossa on kerätty moninäköku-
maisesti tietoa siitä, miten kuntoutus tulisi järjestää lapsen ja nuoren parhaaksi.*

Uudistetun kirjan innoittamana järjestimme VLK:n Helsingin alueellisessa asiantuntijatoimikunnassa lukupiirin kirjan herättämistä ajatuksista. Pohdimme lukupiirissä, mihin suuntaan kuntoutusta tulisi kehittää tulevaisuudessa ja miten kirjan antia voisi hyödyntää vaikuttavan yhteistoiminnan rakentamisessa lapsen ja nuoren arjessa.

Lapsen ja nuoren hyvä kuntoutus -kirja lähestyy aihettaan raikkaasti ja uutta luoden. Kirjaan on nimensä mukaisesti koottu kattava kuvaus siitä, mitä on lapsen ja nuoren hyvä kuntoutus sekä millaiset periaatteet hyvän kuntoutuksen järjestämistä ohjaavat. Verrattuna ensimmäiseen painokseen kirjaan on uudistettu terminologiaa, lähdeviittauksia ja toimintaympäristön kuvausta, mutta johdopäätökset lapsen ja nuoren hyvästä kuntoutuksesta ovat kestäneet aikaa.

Kirjan ansiona on erityisesti lasten ja nuorten hyvän kuntoutuksen hahmottaminen systeemisenä kokonaisuutena, jonka keskiössä ovat lapset ja nuoret perheineen. Koordinoimaton kuntoutuksen kokonaisuus saattaa lapsen ja perheen kannalta näyttäytyä pirstaleisena sekä irrallisena arjesta. Kuntoutuksen onnistumisen edellytyksenä kirjassa painotetaan lapsen, perheen ja ammattilaisten yhteistoimintaa, jonka tulisi perustua lapsen ja perheen tarpeisiin arjessa. Kirja syventää ymmärrystämme kuntoutuksesta, jossa moniasiantuntijuuteen perustuvaa yhteistoimintaa rakennetaan yksilöllisesti.

Kirjassa keskiöön nostetaan kuntoutuminen, joka ymmärretään yksilön ja ympäristön välisenä oppimis- ja muutosprosessina. Kuntoutumista edistää yksilöllisten tavoitteiden suuntaisen yhteistoiminnan toteutuminen lapsen ja nuoren arjessa: kotona, varhaiskasvatuksessa, koulussa ja vapaa-aikana. Kirjan mukaan kuntoutuksen suunnittelun lähtökohtana ei tulisi olla pohdinta siitä, kuinka monta käyntiä kutakin diagnoosiin perustuvaa terapiamuotoa lapsi tai nuori saa viikon aikana, vaan millainen tuki ja yhteistoiminta edistää lapsen ja nuoren toimintakykyä arjessa. Tällöin kuntoutus voi toteutua vertaisryhmässä, terapeutin ja vanhempien välisenä keskusteluna tai vaikkapa usean kuntoutusalan ammattilaisen yhteisenä kotikäyntinä. Kuntoutusta voisi toteuttaa nykyistä enemmän ryhmämuotoisena, kun taas yksilöterapian tarve voisi olla perusteltua esimerkiksi silloin, kun lapsi harjoittelee toiminnallisten tavoitteiden mukaisia osaitaitoja tai tarvitsee harjoitteluun erityistä välineistöä. Lukupiirissämme kirjan anti suuntaisi ajatuksia siihen, että tulevaisuudessa hyvä

kuntoutus toteutuu monenmuotoisena, monissa konteksteissa lapsen tai nuoren arjessa sekä monen ihmisen yhteistyönä lapsen ja perheen yksilöllisiin tarpeisiin ja tilanteisiin vastaten.

Elämänkaarajattelun tärkeys kuntoutuksen järjestämisessä painottuu kirjassa. Erilaiset siirtymät, kuten päiväkodin aloittaminen, siirtyminen ala- ja yläkouluun, myöhempisiin opintoihin ja työelämään, ovat luonnollinen osa elämää, mutta useinkaan niitä ei ennakoida riittävän varhain. Elämänkaarajattelun tulisi ohjata kuntoutuksen suunnittelua, ja nykyhetken rinnalla olisi tärkeää ottaa huomioon jo tulevia siirtymävaiheita. Eri-tyistä tukea tarvitseva lapsi tarvitsee usein tukea myös aikuisena. Kirjassa todetaan, että jokainen siirtymävaihe edellyttää monialaista ja -ammattillista suunnittelua yhdessä lapsen/nuoren ja perheen kanssa. Esimerkiksi sivulla 152 kuvataan näin: ”Onnistunutta siirtymistä voidaan kutsua elämän liitoskoh- tien saumattomaksi yhteistyöksi.”

Kirjan mukaan lapsen ja nuoren hyvän kuntoutuksen järjestämisessä on keskeistä kaikkien lapsen kuntoutukseen osallistuvien ihmisten asiantuntijuuden yhteensovittaminen lapsen tarpeisiin ja perheen arkeen. Yksittäinen kuntoutustoimenpide ei ole riittävä, jos yhteistoiminta ei suju. Lukupiirissämme kirja herätti keskustelua siitä, että tällä hetkellä kuntoutusalan asiantuntijat, esimerkiksi terapeutit, lähestyvät lapsen ja nuoren tarpeita oman asiantuntijuutensa näkökulmasta. He pyrkivät oman alansa ammattieettisten ohjeiden mukaan toteuttamaan työtään parhaan käytettävissä olevan tutkimustiedon ja yleisesti hyväksytyjen kliinisten käytänteiden mukaisesti. Valittujen kuntoutusmenetelmien vaikuttavuutta korostetaan, ja useat eri kuntoutusalan ammattiryhmät ja -liitot ovat julkaisseet tutkimustietoon perustuvia suosituksia kuntoutusmenetelmien käytöstä eri asiakasryhmien kanssa. Kuntoutussuosittelusten taustalla on sama ajatus kuin terveyden ja sairaanhoidon Käypähoito suosituksissa, joissa tavoitteena on parantaa hoidon laatua ja vähentää hoitokäytäntöjen vaihtelua (Duodecim - käypähoito, n.d). Sellaista kokonaisvaltaista suositusta, joka ottaisi huomioon sen, miten

erilaiset ja usein samanaikaiset palvelut ja kuntoutumista edistävä toiminta lapsen ja perheen arjessa vaikuttavat yhdessä, ei ole tehty. Lukupiirissämme kuitenkin huomasimme, että tämä kirja täyttää tätä aukkoa.

Eisanoissa kirjan lähtökohdaksi linjataan kuntoutuksen käsitteleminen perheen ja lapsen tarpeiden mukaisen toiminnan suunnittelun ja organisoinnin näkökulmasta, ei niinkään kuntoutuksen vaikuttavuuden näkökulmasta. Kirja haastaa kuitenkin rohkeasti perinteisen medikaalisen, lineaariseen vaikuttavuustietoon perustuvan kuntoutusmallin, ”jossa todetaan ongelma ja tehdään diagnoosi ja etsitään kyseiseen ongelmaan vaikuttava hoito” (s. 167). Kirjassa esitetään, että lasten ja nuorten kuntoutuksessa näin suorat syy-seuraussuhteet eivät toimi, jos halutaan tukea lapsen arkista toimintaa ja parantaa elämän laatua. Kuntoutus on moniulotteinen prosessi, ja useiden osa-alueiden, kuten toimintakyvyn ja ympäristön, vuorovaikutteinen kokonaisuus, jonka arviointi tulisi kohdistaa useaan eri osa-alueeseen yhtä aikaa. Lukupiirissämme jatkoimme pohdintaa systeemisestä vaikuttavuuskäsityksestä ja siitä, miten kuntoutuksen moniulotteisuuden, moniasiantuntijuuden ja vuorovaikutteisuuden tulisi näkyä myös kuntoutuksen tuloksellisuuden arvioinnissa.

Kirja sai meidät pohtimaan nykyisiä hyvinvointialueita, joiden tehtäväksi kuntoutuksen järjestäminen on osaltaan jo siirtynyt. Hyvinvointialueilla olisi nyt ainutlaatuinen mahdollisuus uudistaa kuntoutuksen hajanaista ja siilomaista rakennetta, niin että lapsen ja nuoren arjessa kuntoutus, kasvatus ja muu ohjaus nivoutuisivat yhteen mielekkäällä tavalla lapsen yksilöllisten tarpeiden ja tavoitteiden suunnassa. Kirjassa esitetyt toimintaperiaatteet voisivat olla lähtökohdana hyvinvointialueiden kuntoutuksen kehittämiseksi, jossa kuntoutuksen palvelujärjestelmä nähdään muihin järjestelmiin nivoutuvana kokonaisuutena. Kuntoutuksen ja muiden tukitoimien järjestämiseksi kirjassa suositellaan alueellista suunnitelmaa, jossa kasvatus, opetus, ohjaus ja kuntoutus suunnitellaan kokonaisuutena voimavarojen mukaan. Kirjassa esitetyt kuntoutuksen suuntalinjat ja suositukset hyvistä

kuntoutuskäytännöistä tukevat yhdyspintojen rakentamista eri toimijoiden välillä. Ammattilaisten osaaminen yli ammattirajojen syntyy yhteisen suunnitelman ja toiminnan kautta. Monien erillisten kasvatus-, opetus-, ja kuntoutussuunnitelmien sijaan kirjassa esitetään niiden yhdistämistä yhdeksi henkilökohtaiseksi suunnitelmaksi. Esimerkiksi kuntoutusta tarvitseva nuori, hänen huoltajansa, kuntoutuksen ammattilaiset sekä perusopetuksen edustajat voisivat sopia yhdessä, miten he toimivat arjessa kuntoutumisen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Kirjassa painotetaan, ettei lapsen ja nuoren hyvä kuntoutus synny itsestään tuomalla palveluita ja toimijoita yhteen, vaan kyse on aikaa ja kehittämistä vaativasta erityisosaamisesta. Kirjan antia on hyvä hyödyntää, kun haluaa yhteistoiminnassa edesauttaa lapsen ja perheen yksilöllisiin tarpeisiin vastaavaa kuntoutumista. Samoin kirja soveltuu erinomaisesti kuntoutuksen ja kasvatuksen koulutukseen rakentamaan yhteistä tietopohjaa. Kirjan sisältö perustuu laajaan valtakunnalliseen projektiin, jossa on kerätty moninäkökulmaisesti tietoa siitä, miten kuntoutus tulisi järjestää lapsen ja nuoren parhaaksi. Lukupiirissämme totesimme yksimielisesti kirjan olevan arvokas tietolähde, ja suosittelemme lämpimästi Lapsen ja nuoren hyvä kuntoutus -kirjaan tarttumista.

**Ira Jeglinsky, FT, kuntoutuksen yliopettaja,
Arcada ammattikorkeakoulu**

**Mari Jokitalo-Trebs, TtM, kuntoutuksen ohjaaja,
ft, kuntoutuspäällikkö, Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri**

Irina Savolainen, FT, logopedian yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto

**Nea Vänskä, TtM, ft, projektipäällikkö, lehtori,
Metropolia ammattikorkeakoulu**